

טעמם של חכמים —

וגם רבי שמעון לא היה מטהרו מטומאת אוכלין בשחיטה גמורה של ישראל, אלא **שחבא**, בברייתא שנחלקו רבנן ורבי שמעון בפטר חמור אם מטמא הוא טומאת אוכלין, **במאי עסקינן**: **בכגון ששחטו ישראל לפטר החמור כדי להתלמד בו הלכות שחיטה ולא שחיטה גמורה היא**, ונחלקו רבי שמעון וחכמים **בפלוגתא דנימוס ורבי אלעזר כפי שיתבאר**, וסובר רבי שמעון שאין זו שחיטה גמורה להחשיבו לאוכל, ולכן אינו מודה בפטר חמור שמטמא טומאת אוכלין, ואילו לרבנן אף שחיטה זו מחשבתו לפטר החמור לאוכל, ומטמא טומאת אוכלין.

דתניא: אמר רבי יוסי: סח לי נימוס אחיו של יהושע הגרסי, שחשוחט את העורב להתלמד בו, הרי דמו שנפל על הזרעים **מכשיר** אותם לקבל טומאה, כדין דם שחיטה שהוא מכשיר.

רבי אלעזר אומר: דם שחיטה לעולם מכשיר.

והרי קשה: **רבי אלעזר היינו תנא קמא!?**

אלא לאו איסורו חישובו איכא בינייהו, כלומר, מחלוקתם אכן אינה בדין ההכשר, אלא בדין העורב השחוט אם אוכל הוא לקבל טומאה, ונחלקו בשחיטה שאינה אלא להתלמד ולא לשם אכילה אם מועילה היא

ואף שבהמות טמאות הן. **ואמר רבי שמעון: מזה טעם? הואיל ויש בהן מקצת סימני טהרה**, שחלקם מעלי גרה אף שאינם מפריסי פרסה, וחלקם מפריסי פרסה אף שאינם מעלי גרה, ולכן חשובים הם כנבלת בהמה טהורה שאינה צריכה מחשבה.⁽⁸⁾

הרי מבואר שהסיפא רבי שמעון היא, ואם כן משמע שהרישא אינה בשיטת רבי שמעון בדוקא, ותיקשי: הרי איסורו חישובו, ואפילו נבלת בהמה טמאה לא תהיה זקוקה למחשבה!?

אלא, מכח הוכחה זו, שאין אומרים איסורו חישובו, **אמר רבא ליישב את הקושיא שהוקשתה לעיל: כיון שרבי שמעון ורבנן שנחלקו בפטר חמור אם מטמא הוא טומאת אוכלין — נחלקו בפטר חמור שלא חישב עליו לאכילה, אם כן מאי טעמייהו דרבנן שהם מטמאים אותו טומאת אוכלין, והרי אינו אוכל:**

דבולי עלמא ואפילו רבנן לא אמרינן איסורו חישובו, וטעמייהו דרבנן הוא: **ואי דערפיה מייערף** [אם כבר נערף פטר החמור] **הכי נמי שאפילו רבנן לא היו מטמאים אותו טומאת אוכלין כיון שלא חישב עליו לאכילה —**

אלא מחלוקת רבי שמעון ורבנן היא בפטר חמור ששחטו ולא ערפו, וכיון ששחטו ישראל, שחיטתו מחשיבה אותו לאוכל [וכמבואר במשנה בחולין קיז ב],⁽¹⁾ וזה הוא

טהרה מטעמים את המאוס].

1. בפשוטו מבואר גם מכאן שסיבת נבלת בהמה טמאה שאינה מטמאה טומאת אוכלין הוא משום

8. [בפשוטו מבואר מכאן, שהחילוק בין בהמה טהורה לטמאה הוא משום האיסור ולא משום המאסות (ראה בזה בהערה לעיל), שהרי אם משום מאסות, אין מקום לומר שמקצת סימני

להחשיב אוכל: (2)

תנא קמא סבר: דמו מכשיר לעלמא [אם נפל על זרעים אחרים], אבל לגופיה [את עצמו] אינו מכשיר, כי מאחר ששחטו רק להתלמד בו בעי מחשבה לאכילה כדי שיטמא.

ואתא רבי אלעזר למימר: דם שחיטה לעולם מכשיר, ואפילו לגופיה [לעורב עצמו] נמי לא בעי מחשבה. (3)

הרי שנחלקו תנאים אלו בשחיטה על מנת להתלמד בה אם די בה כדי לקבל טומאת אוכלין, או צריך מחשבה מפורשת לאכילה, ובמחלוקת זו נחלקו רבי שמעון וחכמים בפטר חמור.

ומקשינן עלה: ממאי שטעמו של רבי אלעזר המחשיבו אוכל לטומאת עצמו, הוא משום שהשחיטה מועילה אפילו כשהיא להתלמד? והרי דילמא טעמא דרבי אלעזר התם,

דשאני עורב, הואיל ויש בו חלק מסימני טהרה של עופות, ולכן דינו לענין זה כנבלת עוף טהור שאינה צריכה מחשבה. (4)

מוסיפה הגמרא לפרש: **ומנלן דסימני טהרה מילתא היא** [מנין שמשום שיש לו סימני טהרה, אף שאינו טהור דינו כטהור לענין טומאת אוכלין?]

ומפרשינן: דהא קתני עלה דהחיא ברייתא דלעיל גבי שפן וחזיר [והובא בגמרא בעמוד א]: **אמר רבי שמעון, מה טעם מטמאים אלו טומאת אוכלים אף שטמאים הם, הואיל ויש [בו] [בהן] מקצת סימני טהרה.**

וכי תימא לדחות, אי טעמא דרבי אלעזר משום סימני טהרה הוא, אם כן מאי איריא "שוחט את העורב להתלמד" שהוא מקבל טומאת אוכלין, והרי אפילו אם שחטו להתעסק — שהיא שחיטה פחותה משחיטה להתלמד — נמי מקבל העורב טומאת אוכלין, כיון שטעם סימני טהרה מקבל

3. בספר מים קדושים ביאר את לשון הברייתא לפי ביאור הגמרא, דהנה נבלת העורב שהוא עוף טמא צריכה הכשר וכמבואר בטהרות א ג, מפני שאין סופה לטמא טומאה חמורה. והיינו דשנינו בברייתא לדעת תנא קמא, שדמו מכשיר רק לעלמא, אבל אינו מכשיר את עצמו, כיון שעדיין לא חשב עליו ואינו אוכל שיוכשר על ידי דם השחיטה, ואתא רבי אלעזר למימר "דם שחיטה לעולם מכשיר", כלומר, אינה צריכה מחשבה כיון ששחטה, ואם כן דם השחיטה מכשיר אף את עצמו.

4. ראה בחולין דף סא, מה הם סימני הטהרה של עופות, ושם מבואר שהעורב יש לו חלק

האיסור (ראה בזה בהערה בעמוד א), ולכן יש מקום לחלק בין שחיטת ישראל לעריפה או שחיטת גוי.

2. לשון רבינו גרשום: האי "איסורו חישובו" לא הוי כאיסורו חישובו דלעיל, אלא האי "איסורו חישובו", שחיטה להתלמד דלאו שחיטה מעליא היא לשום אכילה, קרי "איסורו". [ורבינו גרשום הכריח כן, משום ד"דאם כן דהיינו הוא, קשיא לרבא דאמר דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חישובו". וצריך ביאור למה הצרך להכריח מזה, והרי כל הענין מוכיח שאין כוונת הגמרא לאיסורו חישובו דלעיל, אלא שנחלקו בשחיטה על מנת להתלמד בה אם מועילה היא להחשיב אוכל.]

הוא טומאה?!?

ומשנינן: **אין חבי נמי** שלרבי אלעזר מקבל העורב טומאת אוכלין אף כששחטו להתעסק, ומיהו **משום נימוס** נקטה הברייתא שחטו להתלמד, ללמדנו שלשיטתו אף שחיטה להתלמד שהיא טובה מן המתעסק, אינה מועילה להחשיבו אוכל לקבל טומאת אוכלין.

כאן שבה הגמרא לעיקר דברי רבה, שמודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור:

איתביה אביי ממה ששנינו: **לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ** [סכין ארוכה] **מאחוריו, וקוברו ואסור בהנאה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר.**

הרי מפורש שמתיר רבי שמעון בהנאה אפילו לאחר עריפה, ודלא כרבה!?

ומשנינן: **אימא** בברייתא: **ומחיים אסור** פטר החמור **בהנאה, ורבי שמעון מתיר**; אבל לאחר עריפה גם רבי שמעון מודה שהוא אסור בהנאה.

ומקשינן עלה: **והא מודסיפא מחיים הוי, רישא לאו מחיים היא, דקתני סיפא:**

לא ימיתנו לפטר החמור **לא בקנה, ולא במגל, ולא בקרדום, ולא במגירה** [משור], **ולא יכניסנו** לחדר **וינעול דלת לפניו בשביל שימות** מרעב, אלא עורפו בקופיץ מאחוריו

—

ואסור פטר החמור **בגיזה ועבודה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר** בגיזה ועבודה שהיא הנאה מחיים.

הרי מבואר, שהסיפא היא שעוסקת בהנאת פטר חמור מחיים, ואם כן משמע שהרישא עוסקת בהנאת פטר החמור לאחר עריפה, ומכל מקום רבי שמעון מתיר, הרי דלא כרבה!?

ומשנינן: לא כאשר דקדקת, אלא **רישא וסיפא** של הברייתא עוסקות בהנאת פטר החמור **מחיים**, אלא שבשני ענינים של הנאה מחיים נחלקו:

רישא נחלקו **בהנאת דמיו**, שאם השכירה לאחרים דמיו אסורים.⁽⁵⁾

ואילו **סיפא** **בהנאת גופו** וכמו ששנינו "ואסור בגיזה ועבודה".

וצריכא להשמיענו את מחלוקתם בין בהנאת גופו ובין בהנאת דמיו, משום, **דאי תנא הנאת דמיו לבד, הייתי אומר: בהחיא בלבד** הוא דקא שרי **רבי שמעון, אבל בהנאת גופו אימא מודה ליה לרבי יהודה** שהוא אסור בהנאה, ולכך שנינו בסיפא שרבי שמעון מתיר אף בגיזה ועבודה, דהיינו הנאה מחיים.

ואי תנא את מחלוקתם **בהנאת גופו** בלבד,

מסימני הטהרה.

ובמהר"י קורקוס שם ביאר את שיטת רש"י, דאותם דמים בלבד הם שאסרנו בהנאה, שהם באים מחמת הנאה שנהנה שוכר בגופו דהוי בכור בידו, ואסור בכל הנאה הבאה לו מגופו כהנאת גופו. אבל אם מכרו, הדמים אין בהם

5. כן פירש רש"י, ולא כפשוטו שאם מכר את פטר החמור וקיבל דמים, הרי דמיו אסורים. והרמב"ם [בכורים יב ד] פירש כפשוטו.

רבה בר אבוח: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה.

ואמר רב נחמן בשם רבה בר אבוח: מנא אמינא לה [מנין למדתי כן]:

דתניא: כתיב: גבי פטר חמור: "ואם לא תפדה וערפתו", נאמר כאן בפטר חמור

הייתי אומר: בההיא הוא דקאסר רבי יהודה, אבל בהנאת דמיו אימא מודה לרבי שמעון שהם מותרים —

ולפיכך צריכא מחלוקתם הן בהנאת גופו והן בהנאת דמיו.⁽⁶⁾

וכן — כמו רבה — אמר רב נחמן אמר

השיטה מקובצת ברש"י "אם השכירה ומכרו לאחרים".

6. מתבאר מן הסוגיא, שלדעת רבי יהודה אסורים דמי פטר חמור בהנאה. וכן פסק הרמב"ם [בכורים יב ד]: פטר חמור אסור בהנייה עד שיפדה, ואם מכרו קודם פדיון דמיו אסורים.

והראב"ד השיג עליו: אם דמיו אסורים, למה [לא, ראה שינויי נוסחאות במהדורת פרנקל] יתנם לכהן ויהנה בהן, שהרי פודין פטר חמור בשויו, וכי מאיסורי הנאה שתופסין את דמיהם הוא זה. [וראה ביאור לשונו בהמשך ההערה]. ומהר"י קורקוס וכסף משנה תמהו על הראב"ד שהשיג על דין שמבואר בהדיא בסוגייתנו!?

ובכסף משנה צידד לומר, שבאמת קושייתו היא על הגמרא. ומהר"י קורקוס כתב: ואפשר, שדעת הראב"ד לפרש "הנאת דמיו", דהיינו אם השכירה לאחרים דוקא, וכשיטת רש"י. אך כתב שאין זה במשמע דברי הראב"ד, גם אינם מתיישבים בזה, ואי קשיא גם בזה קשיא.

ב. בביאור עיקר השגת הראב"ד, כתב בקהלות יעקב בכורות סימן ז, שהראב"ד מודה שלמחליף עצמו הדמים אסורים בהנאה, אם משום שסובר כשיטת רש"י בכל מקום שדמי איסורי הנאה אסורים על כל פנים למחליף, או שדין מסוים הוא בפטר חמור שדמיו אסורים למחליף [ראה שם הטעם], אלא שאף על פי

איסור הנאה, שאין תופסין את דמיהם, ופטר החמור בכל מקום שהוא של כהן הוא, עד יפדה אותו מיד הכהן ואין דמיו תופסין, שאינן דברים הבאים מחמת הנאת גופו.

[ומקור לסברא זו, שהרי תמהו המפרשים — הובאו בליקוטים מרעק"א שעל גליון הרמב"ם שם במהדורת פרנקל — ממשנה מפורשת בקדושין נו ב גבי פטר חמור "מכרן וקידש בדמיהן מקודשת", הרי שאין הדמים אסורים בהנאה, ולפי רש"י שאין סוגייתנו עוסקת אלא בהשכירה לאחרים, ניחא. ויש לפרש עוד את סברת החילוק בין השכירה לאחרים למכירה, דבאמת תמה רבי עקיבא איגר שם על פסקא דהרמב"ם, הא קיימא לן דפודין פטר חמור בשה כל שהוא ובכל מילי בשויו, ולכאורה אין חילוק אם מזכיר שם פדיון או שם מכר, כמו קודש שהוא מתחלל בין דרך פדיון בין דרך מקח, [עיי' סוכה מ ב], ואם כן במכר פטר חמור, הדמים שנתן הלוקח בעד פטר החמור ליהוי פדיון, והפטר חמור עצמו ודמיו מותרין. וכתב שם בדעת הרמב"ם, וצריך לומר שהרמב"ם מיירי היכא דליכא למיתי עלה מדין פדיון, וכגון שמכרן בפחות משוין, גם יש לומר, דבהקדש מהני רק היכא שהלוקח יודע שהוא הקדש ונתן את זה בעד הקדש, או הוי ענין חילול, אבל בלא ידע, לא. ויש לומר, שמכח קושיא זו הצרך רש"י לפרש שהסוגיא עוסקת כשהשכירה לאחרים, ולא כשמכרן].

וכל זה לגירסא שלפנינו ברש"י, אך גירסת

אמינא, אף שכבר נאסר בהנאה, מכל מקום: הואיל ועריפה במקום פדייה עומדת, מה פדייה מתרת את פטר החמור בהנאה, אף עריפה מתרת אותו בהנאה —

קא משמע לן הברייתא שאין העריפה מפקעת מן פטר החמור את איסור ההנאה שלו; ואם כן לא תלמד מכאן שרבי שמעון המתיר מחיים אוסר לאחר עריפה.

אמר רב נחמן, מנא אמינא לה (7) שמודה רבי שמעון לאחר עריפה שפטר החמור אסור בהנאה, מדתני דבי לוי בטעם שאמרה תורה לערוף את פטר החמור שלא פדאו בשה: הוא הפסיד ממונו של כהן שלא פדאו, לפיכך יופסד ממונו שיערפנו ויאסר בהנאה. (8)

והרי: מני ברייתא זו? אילימא רבי יהודה היא, כך אי אפשר לומר, שהרי: הא מיפסד וקאי [הרי כבר מופסד פטר החמור אף קודם שיערפנו], שכבר נאסר מהנאה מחיים —

אלא לאו בהכרח רבי שמעון היא; הרי

לשון עריפה, ונאמר להלן בעגלה ערופה לשון עריפה [וערפו שם את העגלה בנחל], מה להלן גבי עגלה ערופה אסור בהנאה לאחר עריפה, אף כאן בפטר חמור אסור הוא בהנאה לאחר עריפה; והרי:

מני היא ברייתא זו? אילימא רבי יהודה היא, כך אי אפשר לומר, שהרי: אף מחיים מיסר אסור, ואילו הברייתא אינה אוסרתו אלא לאחר עריפה; אלא לאו בהכרח רבי שמעון היא; הרי למדנו שלאחר עריפה אף רבי שמעון מודה שהוא אסור בהנאה.

אמר ליה רב ששת לרב נחמן:

ספרא חברך [חבירך רב ספרא] תרגומה [פירשה] לאותה ברייתא באופן אחר, ולא תשמע ממנה שמודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה, וכך פירשה:

לעולם רבי יהודה היא, ודקשיא לך: הרי אף מחיים אסור, לא תיקשי, שהברייתא באה לחדש שאף לאחר עריפה הוא אסור בהנאה, ואיצטריך להשמיענו כן, כי סלקא דעתך

הראב"ד, יש לפקפק בהבנה זו לכאורה. וראה עוד בביאור ההשגה בכתבים המיוחסים להגרי"ז כאן].

7. אפשר, שדברי רב נחמן אלו נאמרו לאחר שדחה רב ששת את ראייתו הראשונה.

8. כתב רש"י: יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים יום כדמפרש בפרקא, ויאסר בהנאה. וכתב עליו מהרי"ט אלגאזי [ה ד]: לא ידעתי היכן מצא רש"י דמפורש בפירקין דאם שהה שלשים יום ולא פדאו בשה, דקונסין אותו לעורפו. וראה מה שביאר שם כוונת רש"י.

שהישראל אסור ליהנות מדמיו, מכל מקום מותר לו לעשות פדיון בדמים אלו וליתנם לכהן, דהא אינו נהנה מאומה מחלות הפדיון, כיון שפטר החמור כבר מכור, דכיון שאין פטר החמור נשאר אצלו, אם כן אין הבעלים מרויח ממה שנפדה בדמים אלו, ושפיר רשאי לעשות בהן פדיון. והכהן רשאי ליהנות מהן, כיון שרק למחליף עצמו נאסרו, ואינו מאיסורי הנאה שתופסין דמיהן לאוסרן לכל העולם. והיינו שהשיג למה לא יתנם לכהן, שהרי לכהן לא נאסרו. [ולפי זה יתכן שהגירסא בראב"ד היא: "אם דמיו אסורים לזה", ולא "למה". ומיהו מקושיית מהר"י קורקוס והכסף משנה על

מבואר, שמודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה.

ודוחה הגמרא את הראיה:

איבעית אימא רבי יהודה היא, ובודאי לא תוכיח שרבי שמעון מודה לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה; **ואיבעית אימא רבי שמעון היא**, ומכל מקום לא תוכיח שמודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור.

ומפרשת הגמרא:

איבעית אימא רבי שמעון היא, ומיהו ההפסד אינו מה שנאסר בהנאה, כי באמת מותרת הנבילה בהנאה, והפסד הממון הוא **לפחת מיתה**, שהפסיד פטר החמור מערכו על ידי העריפה, שקודם חמור ועכשיו נבילה.

ואיבעית אימא רבי יהודה היא, ודקשיא לך: מה הפסיד זה, והרי כבר מחיים אסור הוא בהנאה, אימא לך: **אפסידא דביני ביני**, כלומר, הפסיד בעליו בעריפה את ההפרש שבין ערך חמור לערך שה כל שהוא, כי קודם העריפה היה יכול לפדותו בשה כל שהוא, והיה נשאר לו ההפרש, ועכשיו שערף הפסיד הכל.

וכן אמר ריש לקיש — כרבה, וכרב נחמן

בשם רבה בר אבוא:

מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור בהנאה.

ורבי יוחנן ואי תימא רבי אלעזר אמר: עדיין — אף לאחר עריפה — היא מחלוקת, שלרבי יהודה אסור הוא בהנאה, ורבי שמעון מתיר בהנאה אף לאחר עריפה.

איכא דמתני להא דרב נחמן, יש ששנו את דברי רב נחמן בשם רבה בר אבוא — שפטר חמור לאחר עריפה אסור הוא בהנאה אפילו לרבי שמעון — לא כמימרא בפני עצמה אלא **אחא**, ביחס למשנה בקדושין נו ב ששינינו שם:

המקדש בפטר חמור שהוא אסור בהנאה **אינה מקודשת**; ואמרו בני הישיבה: **לימא מתניתין דלא כרבי שמעון**, שהרי לרבי שמעון מותר פטר החמור בהנאה, ולמה אינה מקודשת,⁽⁹⁾ ועל זה אמר [פירש] רב **נחמן אמר רבה בר אבוא**, משנה זו כשקידשה בפטר חמור **לאחר עריפה**, ודברי הכל היא, שאפילו רבי שמעון מודה שהוא אסור בהנאה.

איכא דאמרי: משנה זו קודם עריפה משמע,⁽¹⁰⁾ ואם כן קשה יותר:

9. וקשה, הרי לעיל בגמרא ט ב מבואר, שהמקדש בפטר חמור הרי היא מקודשת אף על פי שהוא אסור בהנאה, כיון שיכולה לפדותו ומריחה את ההפרש שבין ערך חמור לערך שה. ולפי זה אם נפרש משנה זו קודם עריפה, תיקשי אפילו לרבי יהודה אמאי אינה מקודשת, ובהכרח שהמשנה מיירי לאחר עריפה, ואם כן אפילו כרבי שמעון אתיא?! ובאהל משה בשם ספר נאם יהודה כתב

10. דמשמע להו לפרש לשון "המקדש בפטר

אמר רבה בר אבוח אמר רב ליישב את המשנה בקדושין, לעולם רבי יהודה היא, ודקשיא לך: מכל מקום תתקדש בהפרש הערך שבין חמור לשה, לא תיקשי, ואותה משנה עוסקת בכגון שאינו שוה פטר החמור אלא שקל, ופבר לה התנא של המשנה בקדושין ברבי יוסף ברבי יהודה, שאף השה צריך שיהיה שוה לכל הפחות שקל, ואם כן לא תרויח האשה בפדיון ולא כלום. (12)

דתניא:

כתיב בפרשת פטר חמור "תפדה" "תפדה" שני פעמים, (13) וכדי ללמד:

הא מני משנה זו לא רבי יהודה ולא רבי שמעון, שהרי:

אי רבי שמעון שמתיר את פטר החמור בהנאה תיקדש האשה בכליה חמור, שהרי מותר הוא בהנאה.

אי רבי יהודה היא — שהוא באמת אוסר את פטר החמור בהנאה — תיקשי: מכל מקום תיקדש בהך דביני ביני [בהפרש שבין ערך חמור לערך שה], שהרי יכולה היא לפדותו בשה כל שהוא, והפרש הערך שלה הוא. (14)

בכור אדם, אלא חיוב הוא שחייבה תורה לבעלים שיפדנו בשה, והנכסים משועבדים לפדיון הפטר חמור, אבל בגופו אין שום זכות, דלא חייבה התורה כי אם בפדיונו ולא בנתינתו גופו, אלא שאם רצה ליתנו יוצא ידי נתינה והכהן פודהו, אבל כל שלא רצה, אין לו אלא חיוב פדיון שחל על נכסיו לפדותו.

ולפי זה יש לומר, שאם נתן הישראל את פטר החמור לאחר, אף שלרבי יהודה האוסר בהנאה יתכן שחיוב הפדיון הוא על המקבל שחמורו הוא האסור בהנאה, מכל מקום לרבי שמעון שחיוב הפדיון מתנות כהונה בעלמא הוא, ואף אין זה חילוף פטר החמור, שהרי לפי מה שכתב מהרי"ט א אין לכהן בפטר החמור שום זכות, אם כן חיוב מתנות הכהונה בשה נותרה על הנותן ועל המקדש ולא על האשה, וניחא שפיר קושיית החזון איש.

13. ביאר רש"י על פי מהרי"ט אלגאזי [ה ד]: דכתיב שני פעמים "ופטר חמור תפדה בשה", האחד בפרשת בא, והאחד בפרשת כי תשא, והאחד מיותר כדי להשמיענו דרשות אלו. ומיהו הקשה עליו מדלעיל ו א דדרשינן את הכפילות

חמור" דהיינו כפשוטו שהוא מחיים ולא לאחר עריפה. חזון איש בכורות יז ה.

11. וכדלעיל ט ב.

12. הקשה החזון איש [בכורות יז ה]: אם כן למה מוקמינן לה כרבי יהודה דוקא, והרי אף לרבי שמעון אינה מקודשת, כיון שאינו נותן לה כלום, שהרי אין כאן שוה פרוטה כיון שצריכה ליתן כל שויה לכהן, ואילו בא למכור בשוק את פטר החמור אין לו דמים?! [ועוד קשה, הרי פטר חמור נשנה במשנה שם עם שאר איסורי הנאה, ואם כן משמע שאינה מקודשת משום שאיסורי הנאה הוא ולא משום שאין לו בה שום ערך בגלל חיוב הפדיון?!].

וכתב ליישב: ואפשר, דמכל מקום שוה פרוטה, שיעבוד בו ואחר כך יפדנו, [סתם ולא ביאר, למה לא תיקדש בהך דביני ביני]. מיהו לאחר שלשים יום אינו רשאי להחמיץ פדיונו.

ויש שתירצו, על פי מה שכתב מהרי"ט אלגאזי [ח ז ד"ה וצריך לומר]: דאין שום זכות לכהן בגוף הפטר חמור אפילו בשיעור השה, כמו שאין זכות לכהן בשיעור חמש סלעים

קא משמע לן: "תפדה" ואפילו מיד, "תפדה", ואפילו בשה כל שהוא.

שנינו בברייתא: רבי יוסי בר יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל:

ומקשינן עליו: ממנה נפשך, אי מקיש רבי יוסי ברבי יהודה פטר חמור לבכור אדם, אם כן חמש סלעים ליבעי שיהא שוה שה הפדיון —

ואי לא מקיש רבי יוסי פטר חמור לבכור אדם, אם כן שקל מנא ליה [מנין למד שיעור שקל לשה]?!?

ומשנינן: לעולם אף רבי יוסי ברבי יהודה לא מקיש, ולכן אינו צריך חמש סלעים, ומיהו שקל בעי, כדאמר רבא:

אמר קרא [ויקרא כז כה]: "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", ללמדנו: כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל, ובכלל זה שה הפדיון של פטר החמור.

ומפרשינן טעמם של רבנן שלא למדו משם לשה שיהא שוה שקל: כי ההוא קרא

במשג יד של מעריך הוא דבתיב, והיינו יא-א שאמרה תורה "על פי אשר תשיג יד הנודר — שאמר "ערכי עלי" — יעריכנו הכהן", וללמד שאם לא השיגה ידו כדי הערך שקצבה התורה, אינו נותן אלא כפי הישג ידו, והוסיפה תורה: "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש", ללמד, שאם לא השיגה ידו אפילו

"תפדה" מיד ואפילו בתוך שלשים ללידת פטר החמור, "תפדה" ואפילו בשה שהוא שוה כל שהוא.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל, וצריך שיהא השה שוה על כל פנים שקל; ולשיטתו, אם מקדש הוא בפטר חמור שאינו שוה אלא שקל אין לה ריוח בפדיון.

אמר מר: "תפדה תפדה", תפדה מיד, תפדה, ואפילו בשה כל שהוא:

ומקשינן: הרי פשיטא שפודה מיד, וגם שאין שיעור לשה, שהרי אמרה תורה "ופטר חמור תפדה בשה", וכל הנקרא שמו "שה", ראוי הוא לפדיון?! (14)

ומשנינן: איצטריך להשמיענו שפודה אף קודם שלשים יום, ולהשמיענו גם שאין שיעור לשה, כי סלקא דעתך אמינא:

הואיל ואיתקש פטר חמור לבכור אדם, וכמאמר הכתוב "אך פדה תפדה את בכור האדם, ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", מזה בכור אדם — אחר שלשים יום הוא שנפדה, שהרי נאמר בו "ופדויין מבן חודש תפדה", ובחמש סלעים הוא שנפדה —

האי — פטר חמור — נמי, נפדה רק אחר שלשים, ובחמש סלעים הוא נפדה, אבל אם היה השה שוה פחות מחמש סלעים אין פודין בו —

הביא מספרי פרשת קורח.

14. לכאורה תמוה: מה שייך לומר "פשיטא" בדבר שנחלק בו תנא אחר בברייתא?!?

לענין אחר. ותמה על רש"י שלא ביאר, דבפרשת קורח כתיב "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", ו"תפדה" שני מיותר, שכבר שמענו כן מ"אך פדה תפדה", וכן